

О.В. Ряшко

ЖІНКА В МІЛІЦЕЙСЬКОМУ ОДНОСТРОЇ (СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Особовий склад міліції України щороку поповнюється представницями „прекрасної статі”. Це – не мода, а об’єктивна закономірність, суспільна потреба. У цьому контексті доцільно з’ясувати, наскільки важливо залучати їх до роботи у силових структурах, яким чином це позначатиметься на їх статусі, як це впливатиме на поліпшення роботи органів внутрішніх справ.

Ключові слова: законність, міліція, поліція, права людини, службова діяльність, морально-психологічний клімат, правова свідомість, правова культура, етикет поведінки.

Постановка проблеми. Традиційно у соціумі склався стереотип щодо рівних з чоловіками можливостей жінок у державному управлінні та службі в силових структурах. Цей стереотип не обминув і проблеми жінки в міліції (поліції). Представницям слабкої статі приписувалась емоційна вразливість, не ризикованість, логічна непослідовність, менша ніж у чоловіків швидкість реакції та інші негативні риси. Проте, загальновідомо, що жінка має ряд переваг перед колегою, що впливають із природженої особливості. Їй властиві ретельність, старанність, терплячість, уміння співчувати, що в умовах демократизації та гуманізації суспільних відносин, а також орієнтації міліції України на міжнародні та європейські стандарти діяльності поліції є вкрай важливими. Отже, процеси розвитку сучасного суспільства поширили спектр професій, в яких жінки прагнуть реалізувати свої можливості й досягти професійного успіху. В органах і підрозділах міліції вони дедалі ширше опановують традиційно „чоловічі” спеціальності. Варто сказати, що на сьогодні в ОВС практично нема служб, де б не працювали жінки. Слідство, карний розшук, кримінальна міліція у справах неповнолітніх, експертно-криміналістична служба та інші – скрізь присутність жінки робить службу правоохоронця більш людиною, відповідальною та престижною. Однак, на сьогодні проблемою залишається забезпечення рівних можливостей чоловіків та жінок в органах і підрозділах міліції.

Стан дослідження. У багатьох країнах в останні десятиріччя ХХ ст. сталися суттєві зрушення у вирівнюванні прав і можливостей чоловіків та

жінок. Світовий досвід показує, що забезпечення статевої рівності у всіх сферах розвитку і функціонуванні суспільства забезпечує його прогресивний розвиток. Тільки повноцінна участь жінок і чоловіків у всіх важливих процесах життєдіяльності – неодмінна запорука рівноправного входження України до числа економічного розвинутих та цивілізованих держав. Ця проблема винятково актуальна, тому й вимагає широкомасштабних досліджень у філософських, різних галузях юридично-правових, політичних, психологічних та інших дисциплін. Однак досі ряд аспектів недостатньо вивчені. Особливо це стосується залучення представників слабкої статі до діяльності у силових структурах держави.

Щоправда, відзначимо, що низку важливих питань цієї проблематики висвітлили у своїх публікаціях Ю. Івченко, О. Лазоренко, О. Мартиненко, О. Мусієнко, Л. Чубар та ін. Слід сподіватися, що хтось із молодих науковців наважиться на глибоке комплексне монографічне дослідження. А поки що доводиться констатувати, що брак наукових досліджень та обґрунтованих рекомендацій щодо вирішення проблеми „жінка в міліції”, значною мірою сприяє ефективнішій діяльності органів і підрозділів міліції, підвищенню рівня довіри до них населення.

Виклад основних положень. В історії існування суспільства жінка відігравала і відіграє важливу роль у всіх сферах суспільного життя. Ставлення суспільства до жінки, її ролі, поведінки і впливу на соціально-політичні, економічні та правові процеси у різних народів формувалось під впливом багатьох чинників.

Нерівність між чоловіками і жінками бере свій початок ще з часів античності. Ця проблема набуває особливої гостроти сьогодні, оскільки в світі активізується боротьба за утвердження демократичних норм і принципів. Гендерне партнерство (рівність відносин статей), гендерна рівність набувають все більшої актуальності.

Згідно з ч. 3 ст. 24 Конституції України рівність прав жінки і чоловіка забезпечується наданням жінкам рівних можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, спеціальними заходами щодо охорони праці, здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг тощо. Ці положення відповідають міжнародній Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., до якої нарівні з понад ста країнами приєдналась і Україна.

Так, Конституція України визначає ідеологію і політику держави щодо статусу та можливостей жінки. Та, на жаль, поки що ці положення залишаються декларативними. Яке ж становище жінки в органах і підрозділах міліції? З якими проблемами найбільше їй доводиться стикатися? Які існують можливості в їх вирішенні?

Укорінився стереотип, що начебто жінка в ОВС не може займати посаду керівника, оскільки це боляче сприймається багатьма чоловіками як підрив їх авторитету і ролі в колективах. „Загалом в Україні, – зазначає Ю. Івченко, – ще не створено необхідних соціально-економічних та культурних передумов і можливостей для того, щоб на посадах керівників правоохоронних органів було більше жінок” [1, с. 58]. У країнах Європейського Союзу 20–40% працівників правоохоронних органів – жінки, а в Україні серед працівників органів внутрішніх справ – близько 10%. Переважно вони працюють у слідчих підрозділах, кримінальній міліції у справах неповнолітніх, відділах по роботі з персоналом, криміналістичних центрах, центрах громадських зв'язків, то соціально-психологічних. На жаль, не ведеться спеціального обліку, на яких посадах задіяні жінки, тому нема точної інформації про те, скільки їх очолює відділи та служби. Але можна точно стверджувати, що поняття „начальник” як відповідальна керівна особа дуже рідко стоїть поряд із прізвиськом представниці слабкої статі. Явна несправедливість і цілком відверта дискримінація! При тому навіть суспільно шкідлива.

Адже, як свідчать наукові дослідження, жінки за своїми інтелектуальними, морально-психологічними та деякими іншими якісними характеристиками не лише не поступаються багатьом своїм колегам (чоловікам) по службі, а нерідко й значно випереджають деяких з них. Отже, у них цілком нормальні стартові можливості для кар'єрного росту. Науковцями встановлено ряд обставин, які істотно впливають як на залучення жінок до роботи у силових структурах, так і на гальмування цих процесів, на перешкоджаннях реалізації добрих намірів.

По-перше, жінки менше „заполітизовані”, тільки 14% респондентів вважають, що політична орієнтація впливає на кар'єру (чоловіків, які поділяють цю думку, вдвічі більше – 28%).

По-друге, жінки краще орієнтовані на професійно-кваліфікаційний розвиток (28% проти, а у чоловіків – 18%), що є міцним фундаментом для кар'єрного зростання” [1, с. 58].

По-третє, деякі жінки не хочуть обіймати керівні посади, оскільки бояться, що це перешкодить їм виконувати сімейні обов'язки, спри-

чинить значні фізичні та емоційні витрати у конкурентній боротьбі з чоловіками.

По-четверте, колеги та вище за рангом керівництво пропонує на керівну посаду частіше чоловіка, аніж жінку, оскільки віддає данину усталеним гендерним стереотипам, яких (а це прикро констатувати) ще дотримується чимало наших керівників.

По-п'яте, працівники багатьох силових підрозділів „психологічно не готові працювати в умовах змішаного колективу, – вважає О.Мартиненко,- де жінка може виступати як рівноправний колега-спеціаліст. Погляд на жінку як співробітника з нижчим соціальним статусом сьогодні домінує у свідомості чоловіків і викликає певні складності при вирішенні оперативно-службових завдань” [2, с. 206].

Та незважаючи на ці перешкоди (об'єктивного й суб'єктивного характеру) в останні роки збільшилася кількість жінок, призначених на посади оперуповноважених карного розшуку, ВДСБЕЗ та інших підрозділів. Особливо багато жінок працює в дільні. Без перебільшення, дільнавічі – своєрідні мозкові центри слідчо-оперативних груп, до складу яких входять дільничні інспектори, працівники карного розшуку, Державтоінспекції, кримінальної міліції у справах неповнолітніх та інші. Саме вони висувають різноманітні версії, пропонують способи їх відпрацювання, планують роботу всієї групи щодо розслідування злочину.

Робота в міліції – постійне спілкування з людьми, які приходять зі своїми проблемами, зі своїм болем. Це вимагає від жінок-міліціонерів терпіння, співчуття та інших позитивних якостей. При розслідуванні кримінальних справ працівникам слідчого блоку доводиться працювати у складних умовах. На них лежить величезний тягар відповідальності за кожну справу, за результат розслідування.

Як вже зазначалося, жінки працюють і в карному розшуку. Таким працівникам часто доводиться „розкривати розбійні напади, присікати спроби незаконного обігу зброї та наркотиків. Окрім цього, займаються вони двома категоріями громадян: безвісти зниклими і тими, хто зник миттєво за невідомих обставин та з нез'ясованих причин” [3, с. 8].

Значний відсоток жінок працює у кримінальній міліції у справах неповнолітніх (КМШН). Працівники цієї служби повинні добре володіти знаннями з педагогіки і психології, бути терплячими, чуйними до чужої біди, володіти хорошими комунікабельними здібностями.

Розкриття різних видів злочинів, якими займається міліція, залежить і від роботи криміналістів. Робота експертів-криміналістів настільки кропітка, що потребує найбільшої уваги і пошани. „Особливо якщо зважити на те, – зазначає Ю. Мусташ, – що там працюють жінки. Ними виконується величезна кількість найрізноманітніших досліджень, які відіграли роль вирішальних доказів у процесі розслідувань і допомогли розкрити низку злочинів, а в деяких випадках дозволили зняти з громадян нероз'яснені підозри” [3, с. 9].

Цікаве наукове дослідження щодо службової діяльності чоловіків і жінок в ОВС провела Л. Гуменюк. Вчена вказує на те, що „керівники практичних підрозділів значно вище оцінюють ділові якості випускників жіночої статі: 65% експертів назвали їх виконавськими і дисциплінованими працівниками, 50% – компетентними спеціалістами, 62% – відповідальними за доручену справу, 83% – доброзичливими у спілкуванні з оточуючими, 48% – щирими, відкритими, старанними, енергійними, чесними, працьовитими, з високим рівнем культури, активістами громадського життя колективу. Вони наполегливо працюють над підвищенням професійного рівня” [4, с. 3].

Слід підкреслити, що жінки-міліціонери порівняно з чоловіками більш комунікабельні, швидше встановлюють потрібні контакти. Безумовно, не всі працівники з числа дільничних інспекторів, оперативних працівників, працівників ППСМ мають необхідні комунікативні здібності, володіють методами переконання, не всі можуть вирішити проблемні та конфліктні ситуації. У тих випадках, коли авторитет працівників міліції залежить від культури спілкування з громадянами, роль жінок працівників міліції важко переоцінити.

Серйозною проблемою кожного молодого спеціаліста, який вливається у міліцейські лави, є адаптація до умов служби. За оцінкою експертів 50% випускників-чоловіків і 67% жінок успішно адаптувалися до умов служби, відповідно 73 і 85% відповідають посадам, які займають, 78 і 87% придатні до роботи в ОВС. „Серед жінок, – підкреслює Л. Гуменюк, – не виявлено таких, хто не відповідає посадам, які займає, і непридатний до служби в ОВС, хоча серед випускників чоловічої статі таких у середньому 1–2%” [4, с. 3].

Висновок. Кількість жінок, які виявляють бажання працювати в міліції, невпинно зростає. Це закономірне явище характерне для всіх країн світу. Жінки успішно займають посади, що вимагають значної

службової та виконавської дисципліни, наполегливості, активності, ініціативи, творчості, гнучкості у прийнятті рішень, високого рівня спілкування з населенням, громадськістю та ЗМІ.

Слід підкреслити, що присутність жінок у чоловічому колективі не тільки підвищує внутрішню культуру працівників міліції, а й сприяє нейтралізації нервових зривів та стресів, що виникають під час виконання службових обов'язків. На жаль, серед керівників (чоловіків) різного рівня часто зустрічається недостатньо фахово підготовлені для управління колективом.

Свою некомпетентність, низьку культуру часто „демонструють” у спілкуванні з підлеглими, у тому числі й жінками. Слід погодитися з О. Мартиненком у тому, що ряд проблем „начальник – підлеглий”, пов'язані з недосконалою кадровою політикою і недоліками нормативної бази” [5, с. 121]. Не всі керівники структурних підрозділів та служб володіють сформованими навичками керування співробітниками-жінками. Нерідко складаються ситуації, коли більшість жінок у практичних органах працюють у режимі подвійного навантаження, а це призводить до постійного емоційного та фізичного перенапруження та перевтоми.

Такий стан часто може супроводжуватися психічним, емоційним, а іноді і фізичним відстороненням у відповідь на постійний стрес або незадоволеність.

На наш погляд, з метою виховання у майбутніх правоохоронців шанобливого ставлення взагалі до жінок і колег по роботі, у ВНЗ системи МВС слід активно проводити цілеспрямовану виховну роботу, насамперед серед дівчат-курсанток. У цьому аспекті доцільно включити в наукові дисципліни „Етика” і „Естетика”, „Культурологія” додаткові теми.

Жінка-правоохоронець у нашому суспільстві заслуговує на глибоку пошану за свою нелегку і благородну працю, сенс якої полягає у забезпеченні стабільного правопорядку, захисті прав і свобод громадян нашої незалежної держави.

1. Івченко Ю. Професійне зростання жінок, у правоохоронній сфері: проблемні питання / Ю. Івченко. – Право України. – 2006. – № 5. – С. 57–61.

2. Мартиненко О. Проблеми професійної адаптації жінок у системі правоохоронних органів / О. Мартиненко // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ України. – 1998. – № 4. – С. 205–212.

3. Мусташ Ю. Жінка може все... / Мусташ Ю. // Міліція України. –2008. – № 3. – С. 8–9.

4. Гуменюк Л. Відповідальні, компетентні, доброзичливі / Л. Гуменюк // Юрист. – 2006. – № 132. – 30 травня – 14 червня.

5. Мартиненко О. Професійна кар'єра жінок у силових структурах / О. Мартиненко // Освіта і управління. – 1998. – № 2. – С. 121–124.

Ryashko O.V. A woman in a militia uniform (socio-legal aspect)

Many women work in the organs of internal affairs of Ukraine. It is an objective conformity with the law and social necessity. It is advisably to clarify how important it is to enlist them in such organs, in what manner it will influence their status, in what way it will improve the activity of the organs of internal affairs.

Ряшко О.В. Жінка в міліцейському однострої (соціально-правовий аспект)

Особовий склад міліції України щороку поповнюється представницями „прекрасної статі”. Це – не мода, а об'єктивна закономірність, суспільна потреба. У цьому контексті доцільно з'ясувати, наскільки важливо залучати їх до роботи у силових структурах, яким чином це позначатиметься на їх статусі, як це впливатиме на поліпшення роботи органів внутрішніх справ.
